

**BO'LAJAK MUTAXASSISLARNING HUQUQIY
SAVODXONLIGINI O'STIRISH – ZAMON TALABI**

Zaripova Dilfuza Baxtiyorovna

Ichki ishlar vazirligi

*Buxoro akademik litseyi "Tillarni o'rganish" kafedrası boshlig'i,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent*

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatda huquqiy savodxonlikning o'rni, fuqarolarning huquqiy bilimlarga ega bo'lishi va uning amaliy ahamiyati yoritib berilgan. Shuningdek, shaxsiy xavfsizlik, shartnomaviy munosabatlar, korrupsiyaga qarshi kurashish hamda jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlashda huquqiy madaniyatning ta'siri tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Huquqiy savodxonlik, huquqiy madaniyat, qonun ustuvorligi, fuqarolik jamiyati, Lex.uz, Inson huquqlari, shartnoma.

Kirish. Bugungi jadal rivojlanayotgan va globallasuv davrida huquqiy savodxonlik shunchaki yuristlar yoki tor doiradagi mutassislar uchun kerakli bilim emas, balki har bir fuqaroning kunlik hayotidagi muhim qurolidir. Jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lish, o'z imkoniyatlari va majburiyatlarini anglash hamda turli kelishmovchiliklarning oldini olish bevosita huquqiy bilim darajasiga bog'liq.

Huquqiy savodxonlik – bu shaxsning mamlakat qonunchiligi, o'zining asosiy huquqlari va burchlari haqida boshlang'ich hamda amaliy bilimlarga ega bo'lishi, shuningdek, mehnatga joylashish, mol-mulk sotib olish, ijara yoki kredit shartnomalarini tuzish kabi kundalik vaziyatlarda ushbu bilimlardan to'g'ri foydalana olish qobiliyatidir.

Huquqiy savodxonlikning amaliy ahamiyati:

Shaxsiy va moliyaviy xavfsizlik: Mehnat shartnomalarini o'qib imzolash, kredit va ijara shartnomalari shartlarini tushunish fuqaroni turli moliyaviy firibgarliklar va adolatsizliklardan himoya qiladi.

Huquqlarni himoya qilish: O'z huquqlarini bilgan inson davlat organlari, ish beruvchilar yoki boshqa shaxslar tomonidan noqonuniy xatti-harakatlarga duch kelganda o'zini qonuniy yo'llar bilan himoya qila oladi.

Qonun buzilishlarining oldini olish: Ko'p hollarda insonlar bilmasdan qonun talablarini buzib qo'yishadi. Huquqiy bilim javobgarlikka sabab bo'ladigan xatolarning oldini oladi.

Korrupsiyaga qarshi kurash: Huquqiy savodxon jamiyatda qonun ustuvorligi ta'minlanadi, noqonuniy talablar va korrupsiyaviy holatlarga nisbatan murosasizlik shakllanadi.

Huquqiy savodxonlikni oshirish yo'llari:

Rasmiy manbalardan foydalanish: Qonunchilik hujjatlarining milliy bazalari (masalan, *Lex.uz*) va davlat xizmatlari portallari orqali yangi qonun hamda qarorlar bilan tanishib borish.

Shartnoma va hujjatlarni sinchkovlik bilan o'rganish: Har qanday hujjatga imzo chekishdan oldin uning har bir bandini tushunib o'qish odatini shakllantirish.

Mutaxassislar maslahatidan foydalanish: Murakkab huquqiy masalalarda bepul huquqiy maslahat markazlari, advokatlar yoki *Advice.uz* kabi huquqiy axborot portallari orqali mutaxassislarga murojaat qilish.

Huquq sohasiga oid so'zlarning to'g'ri yozilishi va imlo me'yorlari

Huquqiy terminologiya o'zbek adabiy tilining muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, huquqiy munosabatlar, qonunchilik, davlat boshqaruvi va sud-huquq tizimiga oid tushunchalarni aniq ifodalashga xizmat qiladi. Mazkur sohaga oid so'z va terminlarning to'g'ri yozilishi huquqiy hujjatlarning mazmunan ravshanligi, rasmiy uslub talablariga muvofiqligi hamda huquqiy axborotning to'g'ri anglanishini ta'minlovchi muhim omillardan biridir.

Huquqiy terminlarning imlosi o'zbek adabiy tilining orfografik me'yorlari, terminologik tamoyillar va amaldagi huquqiy hujjatlarda belgilangan yozuv qoidalari asosida shakllanadi. Xususan, *konstitutsiya, qonun, huquq, majburiyat, javobgarlik, sud, prokuror, advokat, jinoyat, ma'muriy* kabi terminlarning me'yoriy

shaklda qo'llanishi huquqiy matnlarning ilmiy va amaliy qiymatini oshiradi. Shuningdek, qo'shma so'zlar, qisqartmalar, bosh harflar hamda o'zlashma terminlarning yozilishida imlo qoidalariga rioya etish terminologik birliklarning yagona shaklda qo'llanishiga zamin yaratadi. Huquqiy matnlarda imlo me'yorlarining buzilishi terminlarning semantik noaniqligiga, huquqiy mazmunning noto'g'ri talqin qilinishiga va hujjatlarning rasmiy-uslubiy talablaridan chetlanishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli huquq sohasiga oid so'zlarning to'g'ri yozilishini tadqiq etish nafaqat lingvistik, balki huquqiy kommunikatsiya samaradorligini ta'minlash nuqtayi nazaridan ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, huquqiy terminlarning imloviy me'yorlashuvi o'zbek adabiy tilining rivojlanishi, huquqiy hujjatlar tilining standartlashuvi va professional muloqotning aniqligini ta'minlovchi muhim lingvistik jarayondir. Mazkur yo'nalishni o'rganish huquqiy terminlarning yozilish xususiyatlarini aniqlash, ularni amaldagi imlo qoidalari asosida tizimlashtirish hamda huquqiy nutq madaniyatini takomillashtirishga xizmat qiladi. Huquqiy savodxonlik – bu doimiy o'rganish va amaliyotni talab qiladigan jarayon. Har bir fuqaro o'z huquq va majburiyatlarini qanchalik yaxshi bilsa, jamiyatda adolat, tartib va barqarorlik shunchalik mustahkam bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2020.
4. O'zbek tilining imlo qoidalari. – Toshkent: Adolat, 2020.
5. Saidov A.X. Inson huquqlari umumiy nazariyasi. – Toshkent: Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi, 2012.
6. Lex.uz. – O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
7. Advice.uz. – Bepul huquqiy axborot davlat portal